

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

שיעור מוצש"ק
נח
מרחשון התשפ"ד בשל"ה
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

נוסח 'מי שבירך' שאותו כדאי להגיד כעת לרגל מצב מלחמת שמיני עצרת, והערה לגבי נוסח 'מי שבירך' אחר שעשו בעלי השקפות פושרות.

בעניין החצוצרות שהיו תוקעים בהן בני אהרן הכהנים בעת מלחמה, ובדעת הרמב"ם כי גם בזמנינו יש לתקוע בחצוצרות על כל צרה שלא תבוא וכו', מדוע אבותינו נע"ג בארץ תימן לא נהגו זאת, אלא תקעו בשופרות.

מנהג אבותינו נע"ג לומר את שירת הים כסגולה להצלה משונאי ישראל, ופסוקים נוספים שראוי לכפלם, מלבד הפסוק תפול עליהם וגו'.

השלמה לשיעור הקודם בעניין ביצת בית יענה, כי אמנם היא שותקת אבל היא גם נלחמת כאשר באים לקחת את ביציה.

כנראה שתפילותינו ומעשינו וכו' בימים הנוראים, לא היו כראוי וע"כ באה אלינו הצרה הזאת, ועל כן יש להוסיף כעת בתפילות הללו, ובתיקון המעשים והמדות.

השלמה בעניין טעות ה'מתקנים' שועתנו תעלה לשמי מרומים, אָל מלך יושב על כסא רחמים, וראיות נוספות כי צ"ל 'אֵל' בצירי ולא בסגול.

השלמה בעניין הפיוט יום נעקד יצחק וכו', שישנם הנוהגים לאמרו בראש השנה, ולגבי המלים 'שוחט והנשחט והמאכלת', ביאורים נוספים בפיוט זה, ושתי הערות על המובא בתכלאל עטרת זקנים.

המשך בעניין מדה כנגד מדה בזמנינו, הרחבה לגבי השאלה האם אנחנו כיום יכולים להבין מהו החטא שאותו צריך לתקנו, ביאור המעשה שהובא לגבי אלה שביקרו בבית הכנסת של עזרא הסופר וכו', וכן בעניין ההילולא בקבר רשב"י בל"ג בעומר, שהבית יוסף רצה לבטלה. השלמה לגבי כמה עניינים שהובאו בשיעור הקודם, לגבי מדה כנגד מדה, דעת גדולי ישראל ומסקנת מרן שליט"א.

בעניין אמירת הפסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו', בזמן אזעקת אמת.

כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 711

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"ג בתחילת השיעור מפני מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא

כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכי"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י רבי אליעזר ישכר בן אהרן שלמה הי"ו, מארצות הברית, להצלחתו ולהצלחת כל בית ישראל שיהיה לכולם מנוחת הנפש בימים קשים אלו. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

וכמו כן השיעור מוקדש ע"י רבי עזריאל מרדכי בן אבא חנוך הי"ו, מארצות הברית, להצלחתו ולשמירת כל כלל ישראל ובפרט העומדים על משמר ארצנו [ע"י לקמן איך צריך לומר]. בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, ויזכו לשפע טובה וברכה בכל מעשי ידיהם, ולנחת מיוצאי חלציהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

נוסח 'מי שבירך' שאותו כדאי להגיד כעת לרגל מצב מלחמת שמיני עצרת, והערה לגבי נוסח 'מי שבירך' אחר שעשו בעלי השקפות פורשות.

נקדים כי אני רואה שידידנו הנעלה הרה"ג חיים לוי הי"ו, אשר העביר את השמות הללו להקדשת השיעור, נזהר בלשונו וכתב כך, לשמירת כל כלל ישראל, ובפרט 'העומדים על משמר ארצנו'. לא הזכיר בהדיא החיילים, וכן לא צבא הגנה וכו'.

ישנו נוסח 'מי שבירך', שעשו רבנים עם דעות והשקפות לאומיות, שהם כן הזכירו אותם. ולא עוד אלא שהוסיפו גם תפילה לשלום המדינה וכו'. ורבים שואלים – ביניהם ידידנו הנפלא הרה"ג אביחי שרעבי הי"ו – לגבי הנוסח הזה שלהם, אם כעת עכ"פ ראוי לומר כך, לרגל מצב המלחמה הקשה השורר בארצנו הקדושה. בציבור החרדי לא נתקבל הנוסח שלהם, וכן לא בעולם הישיבות. מתנגדים לכך כמובן.

ולדעתי לא כדאי להזכיר באופן מפורש, אפילו בלשון 'העומדים על משמר ארצנו'. אלא אפשר להגיד, 'העומדים במערכה על משמר ארצנו הקדושה ונחלת אבותינו'. אבל עכ"פ לא להזכיר במפורש את השם של צבא, ואת החיילים. זה נותן להם גושפנקא ו'הכשר' מאתנו. אנחנו מוחים וסולדים מהנהגתם הרשמית לחוסר צניעות וקדושה בצבא, ובפרט שהם עושים זאת בריש גלי.

לצערינו, ישנם כאלה אשר עשו כעת גם 'אלף למטה, אלף למטה', כביכול בחור ישיבה כנגד חייל. שמעתי כי ישנם כאלה אשר עשו אפילו גם 'כנגד חיילות'. זאת אומרת, כבר נשתבשה דעתם לגמרי. אנשים עם השקפה פגומה.

ברם, ישנו נוסח טוב של 'מי שבירך' – אם רוצים להגיד מי שבירך לרגל המצב – יש בספר עולמו של חסיד, להרב מנחם גפנר וחלק ב' דף תרכ"ז, נוסח זך ונקי וטהור, שהוא חיבר, ואישרו אותו הגאון מטשיבין – הרב ויינפלד, והג"ר איסר זלמן מלצר זצ"ל.

כדאי שנאמר אותו גם עכשיו, למרות שיותר מתאים בסוף השיעור, כדי שהדבר יכנס ויתפרסם.

מי שבירך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, [משה ואהרן ודוד ושלמה, וכל הקהילות הקדושות והטהורות], הוא יברך וישמור ויעזור ויגן ויושיע לכל אחינו בית ישראל, העומדים במערכה מול שונאי ישראל, בעבור שכל הקהל מברכים אותם ומתפללים בעדם.

בשכר זה הקב"ה ישמרם ויצילם מכל רע – [הרב פונה לקהל, תענו אמן על כל פסקא] – וְיִדְבֵּר עִמָּם תַּחֲתָם, ורדפו מהם חמשה מאה ומאה מהם רבבה ירדופו, ובכל אשר יפנו יצליחו, ונפלו אויבינו לפניהם לחרב, וישובו לשלום לאהליהם. להחלימם, לרפאותם, להחזיקם ולהחיותם. וישלח להם רפואה שלמה מן השמים לכל איבריהם וגידיהם בתוך שאר חולי ישראל, רפואת הנפש ורפואת הגוף, השתא בעגלא ובזמן קריב (ונאמר) [ואמר] אמן.

ומי מהם שנפל בשבי – אהה, רחמנא ליצלן – הקב"ה ימלא רחמים עליהם, וְיִתְּנֵם לְרַחֲמֵי לַפְּנֵי שׁוֹבֵיהֶם, וְיִוצֵיא מִמִּסְגַּר אֲסִיר [ע"י ישעיה מ"ב, ז'. יב"ן] וְיִקְרָא לְשָׁבוּיִם דְּרוּר וְלְאֲסוּרִים יִפְקַח קוֹחַ.

טעו כאן בנוסח, וכתבו 'פקח' במקום 'פקח'. הרי זהו פסוק בספר ישעיה [ישעיהו ס"א, א'], לְקָרָא לְשָׁבוּיִם דְּרוּר, וְלְאֲסוּרִים פְּקַח קוֹחַ.

וישיבם לבתיהם בשלום במהרה, [ואמר] אמן.

שערי יצחק – השיעור השבועי

על איזה חצוצרות מדובר? כתוב לפני כן ושם בתחילת הפרק] עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת כְּסֹף וְגו'. ומי תוקע בהן? כתוב בפסוק ח', וּבְנֵי אֶהְרֵן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַחֲצוּצֹת.

לפי דעת הרמב"ם בהלכות תעניות [פרק א'], גם בזמן הזה, בכל זמן שישנה צרה, צריכים לתקוע בחצוצרות.

בהתחלה [הלכה א'] הרמב"ם כותב כך, מצות עשה מן התורה, לזעוק ולהריע בחצוצרות, על כל צרה ש[לא] תבא על הצבור. שנאמר, על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות. כלומר, כל דבר שייצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, זעקו עליהן והריעו.

ובהלכה ד' כתב הרמב"ם, ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הציבור, עד שירוחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו, זעקין בתפילות ומתחננים, ומריעין בחצוצרות בלבד. רק בחצוצרות.

ואם היו במקדש, מריעין בחצוצרות ובשופר. השופר מקצר, והחצוצרות מאריכות. שמצות היום בחצוצרות. בבית המקדש, תוקעים בחצוצרות ובשופר. שלא בבית המקדש, תוקעים רק בחצוצרות.

ואין תוקעין בחצוצרות ושופר כאחד, אלא במקדש. שנאמר [תהלים צ"ה, ו'] בַּחֲצוּצֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לְפָנַי הַמֶּלֶךְ יְיָ.

אבותינו נע"ג, לא נהגו לתקוע בחצוצרות. לא מפני שהדבר לא היה מצוי להם, אלא אולי כי בלאו הכי לא השתמשו בחצוצרות, כפי שלא השתמשו בכל כלי הנגינה, בגלל חרבן בית המקדש. כלי הנגינה לא היו בשימוש אצלם כידוע. אבל, לפי מה שנודע לי, בארץ תימן היה אסור אפילו לגויים להשתמש בחצוצרות, כיון שהשלטון החליט כי זהו רק לתזמורת המלכותית. הדבר מיוחד למלכות, ולא נתנו לציבור להשתמש בכך.

זאת אני אומר, כי אפי' אם היו רוצים לתקוע בחצוצרות, הדבר לא היה אפשרי. אולם גם ללא זאת, בלאו הכי שיטת הגאונים היא, שבזמן הזה התקיעה היא לא בחצוצרות, אלא בשופרות.

זהו הנוסח שעשו ואמרו כבר בימים ההם, בשנת ה'תש"ח. ועכשיו גם האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א אמר את הנוסח הזה.

בעז"ה, הנוסח הזה יופיע בחוברת [שערי יצחק הבאה, עמ' 22], ומי שירצה יקח משם.

הערה בכתב מהקהל: מי שבירך זה, צריך לתקנו כנוסחתינו, כגון להשלים את הפתיחה, ואמרו אמן במקום ונאמר אמן. ולא הבנתי מדוע נזכר ונאמר אמן לפני הסוף, ושוב ואמרו אמן בסוף.

תשובת מרן שליט"א: יישר כוחך. לכן הכנסתי כעת תיקונים בחוברת הנדפסת, בסוגריים מרובעות. מה שכתבו ונאמר אמן לפני הסוף וכו', כנראה מפני שהפיסקא האחרונה, ומי מהם שנפל בשבי וכו', לא מתאים תמיד לאמרה, אלא לפי המצב, אם באותו זמן היו שבויים, הב"ה ישמור ויציל.

שאלה מהקהל: בעלון השבועי של הרב שטרנבוך שליט"א [בראשית] ראיתי שלא להתפלל על הנצחון שלהם, אלא הפוך, זה נסיון בשבילנו, שלא הם המצילים אלא הקב"ה. רק להתפלל שהקב"ה ישמור את כל היהודים, וינקום נקמת דם עבדיו השפוף. ואדרבה צריך להתפלל שיהיה ניכר כי הישועה היא מהקב"ה, ולא מהם, שהם אומרים כוחי ועוצם ידי וגו'.

תשובת מרן שליט"א: בלנ"ד נענה ונסביר את העניין בשיעור נוסף. במצבירחירום כאלה, מקובל בעולם התורה והציבור החרדי כן להתפלל לשלומם. אך צריך יותר לדייק בזה, ובל"נ נדבר על כך.

בעניין החצוצרות שהיו תוקעים בהן בני אהרן הכהנים בעת מלחמה, וברעת הרמב"ם כי גם בזמנינו יש לתקוע בחצוצרות על כל צרה שלא תבוא וכו', מדוע אבותינו נע"ג בארץ תימן לא נהגו זאת, אלא תקעו בשופרות.

נאמר בפסוק בפרשת בהעלותך, וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם, עַל הַצָּר הַצָּרֵר אֶתְכֶם, וְהִרְעַתֶם בַּחֲצוּצֹת. וְנִזְכַּרְתֶּם לְפָנַי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם [במדבר י', ט].

המגיד משנה [שם] מביא זאת, לאחר שהביא קצת קושיות מן הגמ' שקלא וטריא לגבי דברי הרמב"ם, ובסוף הוא כותב בזה"ל, מ"מ המחזור כדברי הרשב"א ז"ל, דבמקדש איכא תרתני, חצוצרות ושופר. ובגבולין ליכא אלא חד מיניהו, חצוצרות או שופר.

א"כ בעצם אפשר היה לבחור, או חצוצרות או שופר. לפי זה אבותינו נע"ג בחרו בשופר, כי בחצוצרות הם בלא"ה לא יכלו.

המגיד משנה מביא אח"כ, שהדבר כתוב בתשובות הגאונים. וז"ל שם, וז"ש בדברי הגאונים, תקיעה בשופר בתעניות, לפי שבאי זה מהן שירצה רשאי, ובלבד שלא יביא שניהם אלא במקדש עכ"ד.

אמנם הר"ן והרז"ה מביאים ראיה מן הירושלמי וכו'. לא ניכנס לכל הסוגיות, אבל למסקנא ישנן כאן שלוש שיטות. דעת הרמב"ם, לא בבית המקדש, התרועה – מה שכתוב שצריך להריע בזמן צרה רח"ל – היא בחצוצרות. ולדעת הר"ן והרז"ה, התרועה היא רק בשופר. ולדעת הרשב"א, או זה או זה.

עכ"פ איך שנסביר, מה שאבותינו נע"ג עשו, הוא אינו כדעת הרמב"ם. או בגלל שהיו מוכרחים, או בגלל שהמסורת שלהם מהגאונים היתה לתקוע בשופרות.

בעדות אחרות, בכלל לא תוקעים בשופרות. וכבר עמדו על כך. הרי הרשב"א כותב ובחידושו למס' ר"ה דף כזו, שנוהגים לתקוע בשופרות, כיון שהם מצויים יותר מאשר חצוצרות. והרז"ה כותב, כי כך נוהגים בכל המקומות, לתקוע בשופרות. משום מה, בדורות האחרונים, הדבר הזה נעלם מן הקהילות האחרות, אבל אבותינו נע"ג – מדורי דורות, מאות שנים, בעוה"ר לא חסר צרות ח"ו – תקעו תמיד בשופרות.

האחרונים על ש"ע או"ח בהתחלת סימן תקע"ז דנים בכך, והמגן אברהם נשאר על כך בקושיא. וז"ל המג"א, ואני תמיה, למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה? ואף על פי שאין תענית ציבור בבבל – אפי' בלי תענית – מ"מ

הלא מדאורייתא מצוה לתקוע בלא תענית. הוא נשאר ב'צריך עיון'.

המשנה ברורה [שם] מביא תירוץ, והכף החיים ג"כ מעתיק את התירוץ האלה, כי לא האשכנזים ולא הספרדים נהגו בכך. וישנם עוד כמה וכמה תירוץ, בכמה ספרים, איך ליישב זאת. מור וקציעה, ערוך השלחן, שו"ת משנה הלכות ושו"ת להורות נתן. אולם אבותינו נע"ג, כדרכם בקודש, מה שהוא מן הדין, ק"ו בנ"ד שהוא מן התורה וכו', עשו אותו. אין צורך להגיד כל מיני תירוץ. חלק מן התירוץ, בודאי דחוקים. קיימו את העניין הזה, ה'הלכה למעשה'. כמו עניינים רבים שמחזיקים כדינא דתלמודא, כגון תרגום, קירווי ההלל וכו' כמ"ש בס"ד בס' נר יום טוב פרק חמישי. ואכן גם מרגישים, שהדבר חשוב ומעורר.

הערה מהקהל: ראיתי במודעות של תפילות שפירסמו אשכנזים כעת, שכתבו בהן להביא שופרות:

תשובת מרן שליט"א: צריך לברר. עכ"פ כנראה יש מעטים אצלם שנהגו כך אפי' בעבר, כי בפסקי תשובות שהוא אשכנזי כתב [בדף קע"ט הערה א'] שאכן יש מקומות – בארץ ישראל – שנוהגים לתקוע בעת צרה, ואפי' בלא תענית, וכדברי המגן אברהם יעו"ש. ומסתימת דבריו משמע שכוונתו על האשכנזים. מי שיודע, נא להודיענו ושכמ"ה.

זאת, חוץ מן התפילות. אין כוונתו אלא בפינו'. עם ישראל, 'תולעת יעקב', מכרסמת. הכח של עם ישראל, הוא בפה.

החצוצרות, משמשות בדר"כ לכלי זמר, זה לא מחריד כמו השופר, אבל בכל זאת רואים כי כתוב בתורה 'ותקעתם בחצוצרות', משמע כי הדבר תלוי, מה מכוונים? ובאיזה קצב עושים זאת? אם עושים כמו תקיעות שופר, תשר"ת, אזי כנראה הדבר מעורר. מה שברור הוא, שהחצוצרות הן דבר המעורר. זה יכול לעורר לשמחה, ויכול לעורר ח"ו אחרת. הכל לפי המטרה. כבר הראשונים מדברים על כך, שהחצוצרות זהו דבר המיועד לשירה ולזמרה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

כאשר הצרה באה מצרי ושונאי ישראל, אזי נהגו לומר את שירת הים, וַיִּשְׁעַ יְיָ בַיָּם הַהוּא וגו' [שמות י"ד, ל'].

כאשר צריכים תשועה, מן הסכנה של גזירות המושלים, כל מיני עלילות, כאשר ח"ו היו מאיימים וכו', סכנת נפשות, זאת היתה סגולה בדוקה, שאומרים 'שירת הים'. פותחים את ההיכל, וכל הקהל אומר וישע וגו'. ומכפילים את הפסוק, תפול עליהם אימתה ופחד וגו', שלוש פעמים.

ישנם כאלה – וכך עשינו היום בשבת-קודש כאן בביהמ"ד פעו"צ – העושים כך בעוד פסוקים. לא רק בפסוק, תפול עליהם אימתה ופחד וגו'. ובפרט, שהדבר מתאים במצבים האלה.

ואלו הם הפסוקים, יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה, יְיָ שְׂמוּ. יְמִינְךָ יְיָ נְאֻדְרֵי בְּפִתֵי, יְמִינְךָ יְיָ תִרְעַץ אוֹיְבֵי. מִי כְּמִכָּה בְּאֵלִים יְיָ, מִי כְּמִכָּה נְאֻדְרֵי בְּקֻדְשׁ, נִזְרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פְלֵאָ. ועל כן עשינו דבר חדש, שאת הפסוק תפול עליהם אימתה ופחד וגו', יאמרו שבע פעמים. כיון שזהו פסוק, היותר מיוחד.

ישנם כמה וכמה מעשים שהיו בעבר בנושא הזה, והיתה ממש ישועה גדולה.

הרעיון שישנו בכך, באמירת שירת הים, הוא כי פירושו, מְהִלָּל אֶקְרָא יְיָ, וּמְאִיְבֵי אֲנִישַׁע וְשְׂמוּאֵל ב' כ"ב, ד'. דהיינו, שאנחנו בטוחים שהקב"ה יעשה לנו נס. כבר מעתה אנו משבחים את הקב"ה על הישועה, עוד לפני שהיתה, מכיון שאנחנו בטוחים שהיא תהיה. מהולל אקרא יְיָ – ומאויבי אושע.

יש לדבר הזה עשר ראיות, שלא ניכנס אליהן בעת, אולי בהזדמנות נדפוס זאת בל"נ. לפחות עשרה מקורות, ישנם לדבר הזה.

וגם בארץ מצרים, כך היה. כפי שמובא במכילתא ובמדרש הגדול ודף רס"ז, בשם ר'פי – דהיינו רבינו הקדוש – כי את 'אשירה לי' כי גאה גאה, אמרו ישראל עוד לפני קריעת ים סוף. עוד לפני הנס, כבר שרו.

אסכך, אמירת שירת הים, היא בכדי להראות את חוזק האמונה. אנחנו כבר שרים, כי אנחנו

שכ"כ בספר הבתים, למהר"ר דוד כוכבי. וגם השפתי כהן בפרשת בהעלותך כתב, כי החצוצ' בדר"כ זהו כלי זמר. אולם צריכים לומר – אם הרמב"ם כותב שתוקעים בחצוצרות גם בשעת צרה – הדבר סימן כי זהו ג"כ דבר אשר מרגש ומעורר, ולפי העניין הדבר מביא אל התועלת הזאת.

ברם אין ספק, שהשופרות יותר מעוררים ומחרידים, יותר מפחיד, ומעורר את הירא"ש, 'עורו עורו ישנים משינתכם'.

לגבי חצוצרות, השאלה ממה עשויות החצוצרות? בתורה כתוב 'חצוצרות כסף'. ומי תוקע? כתוב בתורה 'כהנים'. אבל לא נהגו שיקחו דוקא כהנים לתקיעות. כל מי שיש לו שופר, תוקע.

ישנם כאלה האומרים, כי כיון שהרמב"ם לא כתב איזה חצוצרות, ולא כתב שהכהנים תוקעים, א"כ אולי גם הרמב"ם מסכים שלא צריך דוקא כהנים, ולא צריך דוקא חצוצרות כסף. מפרשים רבים דנים בכך, והמנחת חינוך [במצוה שפ"ד] כותב, כי יכול להיות שהרמב"ם קיצר כאן, וסמך על מה שכתב במקומות אחרים. מה שכתוב שם, הוא הדין פה. אולם הדבר אינו מפורש.

יש הלומדים מסתימת דברי הרמב"ם, כי המדובר בכל סוג של חצוצרות, לא משנה ממה תעשה אותם. וכן, כל אחד יכול לתקוע.

[מהרח"כ בשם טוב כתב שהן של כסף. ומדנקט התם דומיא דחצוצרות של קרבן שתוקעין בהן הכהנים, מובן דפשיטא ליה דהכא אין צריך כהנים. איתמר].

בכל אופן, מה שברור הוא, שכך נהגו, שכולם תוקעים.

מנהג אבותינו נע"ג לומר את שירת הים כסגולה להצלה משונאי ישראל, ופסוקים נוספים שראוי לכפלים, מלבד הפסוק תפול עליהם וגו'.

ובעיקר, ישנו דבר מיוחד שאבותינו נע"ג נהגו אותו, חוץ מהתקיעה בשופרות, כאשר ח"ו ישנם צרות משונאי ישראל. ישנן צרות אחרות, כגון עצירת גשמים, ואסונות אחרים. אולם

בטוחים שהקב"ה יעשה לנו נסים. ואכן הדבר בדוק ומנוסה. אבותינו נע"ג תמיד היו נושעים בכך, ונעשו להם נסים ונפלאות, כך יהי רצון שהקב"ה יעשה לנו בעת ובעונה הזאת.

וידינו הרב איתמר חיים כהן שליט"א הוסיף כאן, גם כשאומרים שירת הים בזמירות, בזמן צרה אפילו אינה חמורה כל כך, פותחים את ההיכל ואומרים אותה בקול רם ובעמידה, וכופלים פסוק תפול וכו'. כך ראיתי בילדותי בבית הכנסת ענף חיים, בשיכון ה', פה עירנו בני ברק. והמשיכו כך גם כשחלפה הצרה, כנראה מפני שהיה חשש שתחזור. ואחר כך כשעברנו להתפלל בבית הכנסת כאן בשכונת זכרון מאיר, בעת צרה ביקש אבא מארי זלה"ה לעשות כך, אך רב בית הכנסת שהוא מגידולי הארץ, לא הסכים, ואיני יודע מדוע עכ"ל נר"ו. אמר יב"ן, ולי פשוט כי אותו רב כיון שלא גדל על ברכי חכמי תימן, סבר כמו ששמעתי משכמותו דלא שייך שירה לפני שייארע הנס. וכבר השיבותי על טענה זו, ובלנ"ד נדפס זאת לזיכוי הרבים.

השלמה לשיעור הקודם בעניין ביצת בית יענה, כי אמנם היא שותקת אבל היא גם נלחמת כאשר באים לקחת את ביציה.

דיברנו בס"ד [בשיעור הקודם] לגבי העניין של ביצת בת יענה, כי היענה כאשר מכים אותה היא שותקת, אולם לא השלמתי את הנושא.

כפי שאמרנו אז, מצד שני, כאשר ישנו מצב שישנה לנו את האפשרות להגיב, להכות אותם שוק על ירך, אכן צריך לעשות זאת.

גם דבר זה, נמצא בבת יענה. יש בה שני דברים, שהם הפוכים. אם מכים אותה, היא אכן שותקת. אולם אם באים לקחת לה את ביציה, אזי היא נלחמת. אפילו כאשר מפסיקים את הראייה שלה ביניהם.

זהו הרי הטעם הראשון, המפורסם, שכתב בעל שפתי כהן בפרשת תזריע ויקרא י"ב, ה'. על פסוק ואם נקבה תלד, הבאתי את דבריו בספר 'ביצי נעמיות בבתי כנסיות' [אות ג'], וז"ל, הנעמה מטלת ביצים ומנחתם במקום גבוה, ועומדת

במקום רחוק כנגדם, ומבטת ורואה בהם, ואינה מסיחה דעתה מהם. ובאותה הבטה, עושה פירות שיוצאים האפרוחים. התרנגולת דוגרת על הביצים, אבל היענה איננה דוגרת עליהם, אלא רק מסתכלת עליהם. ההסתכלות יוצרת חוס, וזהו מה שמגדל את האפרוחים.

ואם תבוא שום חיה ומפסיקה, (הורגים) נצ"ל הורגת, ועיין עוד במדרש תלפיות. יב"ן אותה, לפי שנעשו הביצים מוזרות. אם ישנה הפרדה, כאשר הדבר אינו כל הזמן, אזי הדבר מזיק, שלבסוף הביצים נעשים מוזרות, ע"כ היא נלחמת על זה.

רואים כי בבת יענה, יש את שתי התכונות. אם מכים אותה, היא סובלת בשתיקה. כאשר אין לנו את האפשרות, אז אנחנו מקבלים את הדין באהבה. משא"כ אם ח"ו הורגים את הילדים – כפי שאמרנו אז, כי באכזריותם הם עושים דברים אשר לא נגזרו עלינו. כך תמיד דרכם של רשעים. גם כאשר ח"ו נגזר על עם ישראל, כמו פרעה במצרים. לכן, נגזר עליהם העונש.

ולזה נהגו לתלותם בבית הכנסת, לומר שעיקר התפילה שתתקבל ותעשה פירות, היא הכוונה, ולא יהיה דבר מפסיק בינו לבין אביו שבשמים, שהוא עומד כנגדו ומדבר עמו לנוכח ואומר ברוך אתה ה' ע"כ. זהו מה שבא לרמוז, העניין הזה.

והבאתי שם [באות ט"ו דף כ"ו] את דברי הרמב"ן [בפירושו לאיוב סוף פרק ל"ז], שבנות היענה לא ישאו קולם ולא יצעקו כלל, אף כי יכו אותם לא יצווחו. הם שותקים. אין בכל העופות כמותם בשתיקה יעו"ש. זהו לצד השני. דהיינו, זהו מה שאנחנו יודעים, כי הדבר נגזר עלינו ח"ו, בעוונותינו הרבים.

ובאות ס"ח [דף פ"ה] העליתי בס"ד כך, על-כן כשאנחנו מתפללים ובוכים על זאת בבת כנסיות, לא נתלונן על עיקר הדבר – התלונה והבכיות, לא יהיו על כך שאנחנו בצער – רק נתכוון בעת שאנו מתנים לפנינו צרותינו מהם, שיסלח לנו ה' על פשעינו שגרמו לנו זאת. כגון בזמן שאומרים בסליחות, אשמנו מכל עם וכו' לעינינו עשקו עמלינו וכו' עבדים משלו בנו

שערי יצחק – השיעור השבועי

סליחות, והנה אנחנו רואים זאת עוד לאורך כל הדרך, שהפייטנים כותבים זאת לפני שאומרים י"ג מדות, בסגנון שאי אפשר לפרש שהכוונה 'למלך', אלא חייב להיות שזה שם קדוש, דהיינו אֵל בצירי, לא בסגול, גם בנ"ד.

למשל, בסליחות של עשירי בטבת, אז בבוא יום פקודת גיא המחזה וכו', הפייטן מסיים כך, פלאיך הראם צור שוכן מרומים, אל מלך יושב על כסא רחמים. ואז אומ' י"ג מדות.

כמרכן בשבעה עשר בתמוז, ג"כ ישנה סליחה המתחילה, אז בבגדי אמרי דר מעוני, בהשרג עוני וכו', והפייטן מסיים כך, בשבעה עשר בחודש יושבים משתוממים. יה גלגל עליהם המון רחמיך מרומים, אל מלך יושב על כסא רחמים. חייב להיות 'אל' בצירי. אי אפשר אחרת. לא מתאים בסגול.

המקום היחיד, שאפשר לחשוב שהמלה 'אל' יכולה להיות בסגול, זהו שם בפיוט שבט יהודה בדוחק ובצער. אבל בכל המקומות האחרים, רואים כי אי אפשר לפרש כך, וממילא הדבר מוכיח גם לגבי הפיסקא ההיא. זאת חוץ ממה שהבאנו אז.

אותו הדבר בצום גדליה, אבלה נפשי וחשך תארי וכו', הפייטן מסיים כך, פלאיך הראם צור שוכן מרומים, אל מלך יושב על כסא רחמים.

כמו"כ בצום אסתר, אגגי בהעמיקן מחשבת זממו וכו', הפייטן מסיים, יהמו נא רחמיך על מעוטי עמים, ושגבם בחדך לעיני כל לאומים, פלאיך הראם צור שוכן מרומים, אל מלך יושב על כסא רחמים.

רואים לאורך כל הדרך, כי הדבר חייב להיות כך, ולכן הגירסא השנייה היא בודאי מוטעית.

יש עוד ראייה שצ"ל אֵל מלך וכו' בצירי, שאם לא כן היה צ"ל אֵלֶיךָ מלך וכו', שהרי כל הפיסקא מדברת בלשון נוכח. מקוים ישועתך וכו' קץ הנחתם גֵּלָה לגלמודה וכו'. איתמר.]

השלמה בעניין הפיוט יום נעקד יצחק וכו', שישנם הנוהגים לאמרו בראש השנה, ולגבי המלים 'שוחט והנשחט והמאכלת', ביאורים נוספים בפיוט זה, ושתי הערות על המובא בתכלאל עטרת זקנים.

פורק אין מידם (לפי שהישמעאלים, הם עבדינו, כי אמם הגר שפחת שרה אמנו היתה, כדלעיל פרשת לך לך על פסוק ויאמר לה מלאך י"י שובי אל גברתך ד"ה ובאשמורות).

עבדים' אלו הישמעאלים. הם העבדים שלנו. הרי הגר היתה, שפחת שרה. א"כ הם עבדים. זהו כפי שנאמר בפסוק בספר איכה וה', ח"ו, עֲבָדִים מְשֻׁלוּ בָנוּ, פִּרְק אֵין מִיָּדָם.

וכן מה שאומרים, באבינו מלכנו, בטל מחשבות שונאינו (הנצרים), הפר עצת כל אויבינו (הישמעאלים, כדלהלן פרשת נצבים על פסוק ונתן י"י אלהיך את כל האלות האלה על אויביך, ד"ה והמפרשים).

א"כ ישנם כאן, את שני הצדדים.

כנראה שתפילותינו ומעשינו וכו' בימים הנוראים, לא היו כראוי וע"כ באה אלינו הצרה הזאת, ועל כן יש להוסיף כעת בתפילות הללו, ובתיקון המעשים והמדות.

ישועתנו תעלה לשמי מרומים, אֵל מלך יושב על כסא רחמים'.

כנראה, שהתפילות שלנו בחודש אלול, ובעשיית, עד הושענא רבה – אנחנו לא יודעים חשבונות שמים, אבל כך נראה – שהן לא היו מספיק טובות, לא כראוי, שישנו קטרוג, ועל כן באה אלינו הצרה הזאת. א"כ כעת יש לנו, להשלים את התפילות. להוסיף. התפילות של הימים ההם, מה שהיינו צריכים להגיד באותם ימים כפי שצריך. מעשינו צריכים שיפור רב, וכן תיקון המדות.

השלמה בעניין טעות המתקנים' ישועתנו תעלה לשמי מרומים, אֵל מלך יושב על כסא רחמים', וראיות נוספות כי צ"ל 'אל' בצירי ולא בסגול.

דיברנו בס"ד בעבר ושיעור מוצש"ק נצבים וילך התשפ"ג, שישנם כאלה המנקדים כך, ישועתנו תעלה לשמי מרומים, אֵל מלך יושב על כסא רחמים'. המלה אֵל, בסגול. 'תיקנו' ושינו את המובן. והבאנו ראיות, שהדבר אינו נכון.

נתעוררתי אח"כ, בצום גדליה, שישנן ראיות נוספות לכך. חייב להיות 'אל', כי אין הכוונה 'למלך'. בזמנו הבאנו שני דברים, שתי

מי שיכול, שיאמר סליחות, לעצמו או בציבור. הזכרנו בין היתר, את עניין הפיוט, יום נעקד יצחק לקרבן עולת וכו'. בפיוט הזה, מזכירים את עקידת יצחק, וזהו דבר גדול מאד.

ב'אשמורות' אומרים את הפיוט, אם אפס רובע הקן וכו'. מהרי"ץ זיע"א כותב שם ובעץ חיים דף מ"ז ע"ב] בזה"ל, טוב לומר פיוט זה כולו, לעורר זכות העקידה. ובפרט באשמורת הבקר, שאז מתעוררים החסדים, ומתמתקים הגבורות דפחד יצחק (חמדת ימים).

הפיוט הזה, יום נעקד יצחק, בדר"כ נפוץ במקום הורתו ולידתו של מחבר הפיוט, דהיינו במחוז שרעב. שם חיברו מהר"ר ישראל בן יוסף משתא, והוא מפורסם ומקובל באיזורים ההם. אבל כיון שראינו כי גם מהרי"ץ זיע"א הביא זאת, ממילא קמנו ונתעודד, שטוב גם לנו להגיד אותו.

הם אומרים את הפיוט הזה, בראש השנה. ומהרי"ץ כותב זאת, באשמורות. ובעצם, בפיוט עצמו אין הוכחה, שהמדובר על ראש השנה. ישנם אולי קצת רמזים, אבל אין חובה שהוא יהיה לראש השנה. מתאים לאמרו בכל יום, גם כיום אפשר לומר אותו. אם כי אפשר להגיד, כי זהו מה שהפייטן רוצה להגיד, יום נעקד יצחק לקרבן עולת, דהיינו שזהו 'היום'.

אם הפייטן מתכוין שזה היום, ולכן בדר"כ במחוזות ההם אומרים זאת בר"ה, אחרי הפיוט עת שערי רחמים וכו', זהו כפי הדעה האומרת, שהעקידה היתה בראש השנה.

ישנן שלוש דעות, מתי היתה עקידת יצחק? יש אומרים בראש השנה, ויש אומרים ביום הכיפורים, ויש אומרים שזה היה בפסח. אבל נראה לכאורה כי הפייטן, של עת שערי רחמים, נתכוון שזה יהיה ליום הכיפורים. כי הוא אומר בסוף, יום זה זכות לבני ירושלים, בו חטא בני יעקב אני סולח'. מתי הוא יום הסליחה?

ובכל זאת, אנחנו אומרים את הפיוט הזה בר"ה. מהרי"ץ [בפיוט עוקד והנעקד והמזבח] עומד על כך, וכתב בזה"ל, 'בו חטא בני יעקב אני סולח', אתיא כמאן דאמר [תיקוני הזוהר דף קל"ט ע"א]

שנעקד יצחק אבינו ע"ה ביום הכפורים. כי הסליחה, אינה רק ביום הכפורים. וכן כתוב בפרקי רבי אליעזר, ובזוהר שם. ועוד מפורש שם, דבשעת המנחה של יום הכפורים היתה העקידה. כך היה נראה לי.

מוסיף מהרי"ץ כך, ועכשו ראיתי בכל בו דף ע' ע"ג, שהביא מדרש רבי סימון, שהעקידה ביום שבת ויום הכפורים ה[י]ת[ה]. ויש אומרים, יום שבת וראש השנה ה[י]ת[ה] וכו' יעו"ש. אם כן, ישנה דעה כזאת. נמצא לפי זה, דשייך לאמרו גם בראש השנה – בכך הוא מיישב, את המנהג שנתקבל כך – כפי דעת היש אומרים. ומה קשור סליחה, לראש השנה? כותב מהרי"ץ, כי גם בראש השנה יש סליחה, כנזכר שם.

אבל בפיוט כתוב, 'בו' חטא בני יעקב וכו'. מה הפירוש, 'בו'? וכי ביום הזה – בראש השנה – 'אני סולח'? הרי המחילה והסליחה, היא ביום הכיפורים?

לכן מוסיף ומפרש מהרי"ץ, ויהיה פירוש תיבת 'בו', בעבורו. כלומר, בעבור יום זה שהיתה בו העקידה, חטא בני יעקב אני סולח. לפעמים המלה 'בו', אין הכרח כי יהיה פירושה 'ביום הזה', אלא 'בגלל זה'. בעבור היום הזה, שהיתה בו העקידה, אני אסלח על חטא בני יעקב.

אסכך, על דרך זה גם בנדון דידן צריכים לומר, כי מה שכתוב בפיוט יום נעקד יצחק, אין חובה כי פירושו שזהו היום, אלא הכוונה, בזכות היום הזה שנעקד יצחק. אפשר 'להעמיס' זאת כאן. כפי שלפעמים ישנם מלים חסרות בפסוקים, ואפשר 'להעמיס' דברים, ה"ה בפיוטים וכו"ב.

והפייטן היה חייב להתחיל במלה 'יום', גם אם הוא לא נתכוון לכך, כיון שהוא רצה לרשום את שמו בראשי הבתים, יוס"ף, לכן הוא מוכרח להתחיל באות יו"ד. ממילא, אפשר להכניס כאן כוונה אחרת, גם אם הוא לא נתכוון אליה, הדבר אינו משנה. והעיקר שלא כתוב בהדיא שביום זה נעקד יצחק.

ידוע כי לפעמים הפייטנים קצת נלחצים, בגלל המגבלות שלפיוט, המשקל וכו', היתידות והתנועות וכו', ולכתוב את שמם. הוא מחוייב

שאלתי מישהו, מאלה אשר אומרים בקביעות את הפיוט הזה, שיסביר לי איך הוא הבין את המלים, 'שוחט והנשחט והמאכלת'. וכי אברהם אבינו שחט את יצחק? יצחק נשחט?

והוא ענה לי, כי הכוונה על האיל, לא על יצחק. ברם הדבר תמוה, הרי האיל בא תמורת יצחק. אנחנו לא מתפללים, בזכות שאברהם אבינו שחט את האיל, הקריב אותו קרבן. לא זאת הזכות והמעלה, של עקידת יצחק. העקידה עצמה, זאת היא המעלה. מה שלבסוף האיל נשחט במקום יצחק, זאת איננה הזכות.

לכן הבאנו בס"ד, כי הפירוש הוא אינו כך. אלא פירושו, שזהו כפי אלה הסוברים, שאכן אברהם אבינו שחט את יצחק, שחט בו רוב שני הסימנים, והיה צריך להתרפא ג' שנים בגן עדן. הבאנו מקורות לכך.

אי נמי – אמרנו פירוש אחר – אפי' אם נגיד כפי הדעות הסוברות, לפי המדרשים שנראה מהם ההיפך, כי אברהם אבינו רצה לכל הפחות להוציא דם, התחיל את השחיטה, ונאמר לו 'אל תעש לו מאומה'. אל תקרי מאומה, אלא מומה. אל תעשה ביצחק, שום מום. לפי זה, הוא לא פגע בו כלל, אפי' לא חתך את עורו.

א"כ לפי זה, למה הפייטן אומר, שוחט והנשחט והמאכלת? אם נרצה ללכת גם לפי הדעות הללו, להסביר זאת גם לפי דבריהם.

התשובה היא, כי זהו בגלל שמחשבה טובה – הקב"ה מצרפה למעשה. כפי שאחז"ל, חשב אדם לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה [קידושין דף ט"ל ע"ב]. אברהם אבינו רצה לשחוט, ויצחק היה מוכן להישחט. כיון שהם רצו, התכוונו לכך, אברהם אבינו בלב שלם ויצחק אבינו בלב שלם, אזי הדבר נחשב ממש כאילו אברהם שחט את יצחק.

ראיתי בס"ד, כי כך כתב גם בספר המזרחי, למהר"ר אליהו מזרחי – זהו הרא"ם – בפירושו על רש"י, הובא בספר קרן דוד חלק ב' [לר"מ סגרון, דף רמ"ד] בזה"ל, כתב הרב דברי הברית

בכך. הדברים הללו קושרים אותו. למשל, למתודה חטאתיו, ומודה על רוב אשמיו וכו'. מה הפירוש, 'למתודה'?

מהרי"ץ כותב בעץ חיים [דף מ"ט ע"א] בזה"ל, אין טעם ושייכות ללמ"ד זה.

כאן הדבר הפוך, ישנה כאן כביכול אות נוספת, ל' – מתודה.

אם לא שנאמר, כי הוא קשור עם סיום דלעיל, יסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו, אמר כי זאת הסליחה היא 'למתודה חטאתיו'. אולי הדבר קשור, למ"ש למעלה.

אי נמי, שיהיה הלמ"ד – נוסף. הלמ"ד הזאת, היא אכן מיותרת. ומהרי"ץ מביא פסוקים, כדאשכחן בקרא, מדוע אדם ללבושך וישעיהו ס"ג, ב', משפטו 'לבושך'. וכן לכל פליו תעשה נחשת נשמות כ"ז, ג', לבעבור נסות אתכם נשמות כ', ט"ז, משפטם 'כל כליו, בעבור'. והוסיף הפייטן הלמ"ד, כדי לרשום בראשי החרוזים למשה.

הסיבה שהפייטן כתב אות מיותרת, כי הוא רצה שראשי התיבות של'בתים, יהיה למש"ה. הרי שם הפייטן הוא משה, כנראה זהו הר"ר משה אבן עזרא, א"כ הוא רצה שתבין כי זהו ר"ת למש"ה, דהיינו אני הוא מחבר הפיוט, לכן הוא הוסיף למ"ד. היתה לו סיבה. [גם ידידנו הראח"כ שליט"א כתב להוסיף כאן, הפייטן רומז בזה על עצמו, כאילו אומר פיוט זה הוא לי אני המתודה על חטאתי וכו', ושמי הוא משה ע"כ]. שלוש בתים זה מעט, לכן הקדים בית זה.

לגבי הפיוט עת שערי רחמים. יש להוסיף מזה הפיוט מסיים, בבית האחרון, ושמע תקיעה תוקעה ותרועה, שמע מינה שהוא שייך בראש השנה דוקא. ודוחק לומר שהכוונה לתקיעת שופר שתהיה בעת הגאולה. אי נמי לתשר"ת שתוקעים במוצאי יוה"כ"פ. גם המנהג לדלג זאת כשחל ראש השנה בשבת, ומוכח שהבינו דמיירי בתקיעות של ראש השנה. וכבר במחזור אהלי יעקב [דף קי"ד ע"א] שכתב דמוכח מתוך הפיוט שהוא לראש השנה יעו"ש, אלא שסתם ולא פירש מאין מוכח. וע"ע למהרי"ץ בע"ח שם [דף ס"ו ע"א] ד"ה עת שערי רחמים.

ז"ל פרשת ואתחנן, הטעם שלא נשחט יצחק, הוא כדאיתא במזרחי, בשביל שחישב אברהם אבינו ע"ה לשחוט את בנו, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה [קידושין דף ט"ל ע"ב].

עוד כתב הרב הנזכר בפרשת וארא, השבטים מכרו יוסף, משום שחשב למלוך עליהם. רק בגלל שהוא חושב למלוך? הרי הוא רק מתכונן, בסה"כ חולם. כפי שאחיו אמרו לו, הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ וגו' [בראשית ל"ז, ח].

ודנהו על המחשבה כמעשה.

בכל אופן, מצאנו בפיוט הזה חיזוק לאלה הסוברים, כי התקיעות אינן בגלל 'אימיה דסיסרא', אלא כנגד 'אמנו שרה'. כמו שאמרנו בשיעור מוצש"ק נצבים. אני אומר כעת בדרך מליצה – אם אכן הדבר נכון, שישנו כאן בלבול – גם דבר זה הוא חלק מן הערבוב של שטן. השטן מערבב. 'סיסרא' – 'שרה'. זהו חלק מן ה'ערבוב'. ויהי רצון שהשטן לא יבלבל אותנו, כמו שבלבל את שרה אמנו ע"ה.

על כל פנים, כפי שאמרנו לעיל, אין הוכחה שהפיוט הזה שייך לראש השנה. אם כי ישנם רמזים לכך. כגון, שובו בני יעקב ואל תחטאו. 'שובו היינו תשובה. חזקו וגם אמצו ואל תיראו. ובסוף הוא כותב, אל תשפטנו אל באף ובחרון. משמע, כי זהו יום המשפט. 'אל תשפטנו אל', אל זאת מדת חסד.

אולם נאמר שוב הפעם, כיון שהכל הם דברים שאינם מפורשים, זה יכול להאמר בכל ימות השנה. גם אם הפייטן לא נתכוון לכך, אולם מאחר שאלו הם רמזים אשר אינם מוכרחים, לכן אפשר לומר זאת בכל זמן וזמן.

חושבני כי ראוי להדפיס את הפיוט הזה, עם פירוש נרחב ומפורט. מה שאנחנו מדברים, זהו רק פירורים, כמה עניינים פה ושם, אבל צריך עדיין לפענח כאן הרבה דברים.

[פיוט דומה לפיוט יום נעקד, למה"ר סעדיה בן זכריה בדיחי, נדפס בתחילת ספר חן טוב דף מ"ז, ועיין שם הערה נ"ו. איתמר].

*

ישנו דבר נוסף, אשר בכלל לא הבנתי.

בשלמא לגבי מה שהפייטן הזכיר, ששרה אמנו ראתה את אברהם חוזר יחידי וכו', מצאנו בס"ד את המקור לכך, במדרש קדום של חכמי תימן נע"ג. אבל ישנו עוד דבר, שצריך למצוא לגביו את המקור. אמנם הדברים מובנים, אבל בודאי שיש להם מקור.

הפייטן כותב כך, רעד לבב שרה, וגופה הפחיד. תוגה אחזתה, וזעף מרעיד. עת ראתה אביו, שהוא בא יחיד. וההמשך הוא, אמרה, איה בני יצחק, אשר הוא עתיד. לעמוד בהר סיני, ולוחות יוריד. היום כמו קדם, אני נשכלת.

לכאורה, וכי יצחק אבינו, עתיד לעמוד בהר סיני וכו'? אלא על כרחנו הכוונה במלה, על צאצאיו. היא בודאי לא חשבה, שיצחק יוריד תורה בהר סיני. אלא, משה רבינו, שהוא מצאצאיו. נגיד כי לכך הפייטן נתכוון.

אבל, היכן כתוב את זה? איפה המקור לכך, שזהו מה שהיא אמרה? לא מצאתי. המקום ב"ה יאיר עינינו.

*

ברצוני להעיר, עוד שני דברים, לגבי המובא בתכלאל עטרת זקנים. גם החבאנים, אומרים את הפיוט הזה.

ראיתי שם [בדף קס"ה], לגבי המלים 'שטן הלך לבשר אמו, היום כמו קדם אני נְשַׁכְּלֵת', כי הם ניקדו שם, 'נשכלת', בשי"ן שמאלית. אולם בפשטות, צ"ל נְשַׁכְּלֵת. וכך כבר גם מהרי"ץ ניקד, עם שי"ן ימנית. וגם בתכלאל של בנו, מה"ר ישראל משתא בדף שנ"ג, למי שמבין את שיטות הניקוד שלהם. שרה אמנו, היא 'כמו נשכלת', דהיינו שְׁכֹלָה. נשארה בלי הילד. אם יצחק מת, אזי היא שכולה. כמו שהיתה לפני כן – כמו קדם. עקרה.

הם מעירים שם כך, מצד הלשון צ"ל נְשַׁכְּלֵת. ונוהגים לשנות, שלא יהא פתחון פה ח"ו וכו'. וכן ניקד הרב בסידורו. זהו הרה"ג יצחק מעטוף, מי שערך לראשונה את הסידור הזה לדפוס. הוא ניקד, 'נשכלת'. במובן ומי"י אִשָּׁה מְשַׁכְּלֵת [משלי י"ט, י"ד]. ואכן ראיתי כתביריד שג"כ מנקדים כך. אבל לפי ענ"ד, הדבר תמוה מאד.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הם [בתכלאל עטרת זקנים] הרגישו בכך, ובכל זאת נשארו עם הטעות. וזה לשונם שם, כך המנהג, אעפ"י שהנו"ן של 'נדברו' היא משלימה את המלה 'בן' בראשי החרוזים. אנחנו אומרים, כי מנהגים של טעות, אין לקבלם. כך שיטת מהרי"ן.

המשך בעניין מדה כנגד מדה בזמנינו, הרחבה לגבי השאלה האם אנחנו כיום יכולים להבין מהו החטא שאותו צריך לתקנו, ביאור המעשה שהובא לגבי אלה שביקרו בבית הכנסת של עזרא הסופר וכו', וכן בעניין ההילולא בקבר רשב"י ב"ג בעומר, שהבית יוסף רצה לבטלה.

דיברנו בס"ד [בשיעור הקודם] בעניין 'מדה כנגד מדה', האם בדור שלנו – בזמנינו – ישנה מדה כנגד מדה.

אולי הדבר אינו מתחיל מכאן. שמא הדבר נכון, רק שצריך לסגנן זאת בצורה קצת אחרת. האם אנחנו יכולים להבין, מהי ה'מדה כנגד מדה', שהקדוש ברוך הוא עושה? אבל אולי שני הדברים הם נכונים. אם הקב"ה עשה מדה כנגד מדה, זהו בכדי שאנחנו נתקן את עצמינו. אבל אם בלאו הכי אנחנו לא מתקנים, איננו אמורים להבין ע"י העונש מהי ה'מדה כנגד מדה'.

ברם, יתירה מכך מובא באור החיים בפרשת בחוקותי, כי לפעמים הקב"ה יעשה שהעונש לא יהיה מדה כנגד מדה, בכדי שלא ידעו מה לתקן. כיעויין שם על הפסוק [ויקרא כ"ו, כ"ד] וְהִלַּכְתִּי אִתְּךָ אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרְיָי, ודיברנו על כך כבר בשיעור מוצש"ק בהר ובחקתי התש"פ בשל"א.

אבל זאת פרשנות, אפשר לדון עליה. עכ"פ ישנו גם דבר כזה. בכל אופן, באופן כללי, לא זהו הנושא. אלא הנושא, שהקב"ה נותן ענשים לאדם פרטי, או לציבור – לכלל ישראל, לכלל העולם – כגון מגיפה, האם אנחנו יכולים להבין, מהו החטא שאותו אנחנו אמורים לתקן.

לא השלמתי את הנושא בשיעור הקודם, וע"כ רצוני בעז"ה להשלים זאת עכשיו.

נקדים מעשה נפלא, שכתב מהר"ר אברהם ענתיבי, מגדולי רבני ארם צובא, בספרו 'אהל ישרים' [שער הגאולה].

מצד ה'פתחון פה' – זהו מה שקשה להם – הדבר הוא כפי שהאדם אומר פסוק, כגון [בראשית ל', א'] וְאִם אֵין מֵתָה אָנֹכִי. אין בכך פתחון פה, כי כך קוראים את הפסוק. וכן בלשון זכר, הַנְּה אָנֹכִי מֵת [בראשית מ"ח, כ"א]. ה"ה בנ"ד, ככה הפייטן אומר, ששרה אמנו כך אומרת. אי אפשר לשנות את הפיוט. את החרוזה. וכיון שהדבר הכרחי, ממילא לא נחשב פתחון פה. ברם, אם הם כבר רוצים לתקן, שלא יהיה פתחון פה, שהאדם ח"ו לא יגיד על עצמו שהוא יהיה שכול, היה מכנה ואומר, 'היא' נשכלת. תהפוך זאת ל'היא', אם אינך רוצה להגיד עליך.

מובא בברית עולם, על ספר חסידים [סימן תשמ"ח], כי היה אדם אחד, עם הארץ, אשר היה טועה ואומר כך, 'חננו מאתך דעה ובינה והשכל'. במקום 'זהשכל', בשי"ן שמאלית, הוא אמר 'זהשכל', בשי"ן ימנית. רחמנא ליצלן. ואכן הדבר נתקיים בו, והוא שיכל את כל בניו.

דבר נוסף [המובא בתכלאל שם], אשר חושבני כי ג"כ זאת טעות, וגם הטעות הזאת אינה מתחילה מכאן, אלא כבר בדורות שעברו, כפי שראיתי בכמה כתבייד.

הרי ראשי הבתים הם, יוסף ב"ן ישראל משתא. שם נדפס, ב'כו בני מעלה וכו', ואח"כ איז נדברו יראה י"י יחדיו וכו'.

אולם, מוכרח להתחיל עם האות נו"ן, במלה נדברו, כדי שיהיה ב"ן. הוסיפו פה מלה, 'איז נדברו, וקלקלו את הפתיחה. הרי צריך להיות ראשיתיות, ב"ן, א"כ חייב שיתחיל ה'בית' במלה נדברו.

ישנם כאלה, אשר השמיטו בכלל את המלה 'איז'. הורידו את המלה הזאת. אולם בכת"י של מהרי"ן, הדבר מדוייק. צריך פשוט להפוך את המלים. נדברו איז יראי י"י יחדיו. הרי הפייטן, השתמש בלשון הפסוק [מלאכי ג', ט"ז] אִז נְדַבְרוּ יְרָאִי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, והוא לא יכל להתחיל עם המלה 'איז', כיון שהוא רצה לרמוז את שמו, היה חייב להתחיל עם האות נו"ן, על כן הופכים את הסדר, ואז הכל מסתדר.

בהתחלה [דף 127] הוא כותב כך, חובה עלינו לאסוף ולקבץ דברים המעכבים את הגאולה. אולי בראות האדם, יתן אל לבו לתקנם כדי שיגלה משיח צדקנו בב"א.

הוא מוכיח שם, בדברי מוסר, לגבי עשרה דברים.

והדבר האחרון – העשירי – הוא עון חילול שבת רח"ל.

וזה לשונו שם [דף 134], סיבה העשירית, הוא עון חילול השבת החמור, אשר לא ימנע מתוך בני ישראל. הן מצד הנשים, שלא ידעי איזה דבר מותר ואיזה אסור. הן מצד הנערים המנוערים מהמצוות, שבכל יום שבת אחר אכילתם ושתייתם, הולכים לטייל מחוץ לעיר, ולוקחים מידי דמאכל כדי לרעות את עצמן, ובאלו לא ימנע מהם חילול שבת. ומהם הולכים לטבול בנהרות ומחללים שבת בפרהסיא, וראוי לחכם הדור להשגיח על זה מאד, ולהכריז על אלה הרשעים שלא להניחם לצאת מחוץ לעיר ביום השבת.

ואחרון הכביד הכביד – כעת הוא מספר סיפור אשר היה אצלם – שבכל שנה ושנה הולכים רוב הקהל לכפר תידיף, בעבור לזפות ולראות בית הכנסת אשר שם, שהיא בנוייה מזמן בית שני. וקבלה בידם מאבותיהם, שאדונינו עזרא הסופר זי"ע"א היה שם במקום הנורא הזה, וכתב שם ספר תורה.

הדבר מובא בכמה ספרים. הוא – הר"א ענתיבי – היה בארם צובא, בעיר חאלב, ובמרחק תשע שעות משם נמצא הכפר הזה. היה שם בית הכנסת עתיק, מתקופת בית שני, – כך היא המסורת – ועזרא הסופר הגיע למקום הזה וכתב ס"ת. כמדומני שכתוב ע"ז בספרים אחרים, שהם היו מגיהים על פיו חסרות ויתירות וכו' וכו'.

וכל בית יעקב – אלו הנשים – תכף שיהיה חולי בבניהם או בבעליהם, נודרים לצאת ולילך למקום הזה, ומתנדבים שמן למאור להדליק שם. אם הילד או הבעל היו חולים, לא הולכים לדוקטור פלוני, ולא לבי"ח שניידר, ולא לפרופסור אלמוני, אלא הלכו לעזרא הסופר,

נודרים שמן למאור להדליק שם. זאת היא התרופה. זהו הפתרון.

כותב על כך הר"א ענתיבי, ובאמת שאנכי העבד כמה פעמים הלכתי לשם, וראיתי כמה נורא המקום הזה. זהו מקום קדוש ונורא. אכן אמת הוא הדבר. והרבה ששים ושמחים בעבור כבוד אדונינו עזרא. עשו שם שמחות. ובדוק ומנוסה לנודר שלא לחזור ריקם. הוא מעיד על זאת, שהדבר הוא אמיתי.

אכן אליה וקוץ בה, שְׁעיר פרוצה היא מבלי חומה, ושם נכשלים הרבה מאד בחילול שבת, כי לא יִמְנַע שם לשום בר ישראל מחילול שבת בהליכתם ובדירתם כל שבת ושבת.

הוא לא מסביר, מה היתה בדיוק הבעיה, אבל הוא אומר, שהדבר גורם חילול שבת, בלי ספק. הרבה מאד חילול שבת.

הערה מהקהל: אולי תחומין?

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות. הוא לא הסביר. לא אמר מה. כנראה הם אז ידעו זאת שמה. אולי טלטול, כי היא בלי חומה, אם זה כפשוטו, וא"כ אינה נחשבת רשות היחיד.

[צריך להוסיף שכל זה לא היה בקהילותינו כלל ועיקר, ואדרבה. ושמעתי מפי אבא מארי זלה"ה, כי בתי היהודים בעיר עמראן שבתים, הם עצמם היו חומת שכונתם. ובזמן מן הזמנים, מחוסר ידיעה היו משליכים פסולת בשבת מן החלונות החוצה, ואותו מקום כרמלית הוא. וכשנודע הדבר לבית דין צנעא, שלחו חכם אחד ללמדם שהדבר אסור, ונתקבלו דבריו. ואמר לי אבא מארי זלה"ה, שהדבר היה תמוה מאד, היאך לא ידעו דבר זה. ומכאן יש ללמוד על הכלל, שהיו מתוקנים לגמרי. ועיין דברי חפץ כ"א דף ט"ו בסוף ההערה. כמו כן שאר הקלקולים שכתב בעל אהל ישרים, לא נשמעו בקהילותינו כלל, וכגון בקברו של מהר"ש שבזי ואצל ספר תורה אלבם, שהכל נעשה ביראת שמים מופלגת, בקדושה ובצניעות, כידוע. וזה שייך גם ללקמן גבי קבר רשב"י. וכבר כתבתי למעכ"ת מעשה בזה, בהערותי על שיעור אמור ה'תשפ"א ב'של"ב דף ט', ד"ה לשעבר. איתמר.]

שערי יצחק – השיעור השבועי

אשר לפני כן לא היו? הם הרגישו, כי משהו לא בסדר. מה קרה? אז כולם היו אומרים, כי הדבר בגלל שלא הולכים לקבר של־אותו צדיק.

דלא נִיחא ליה לאותו צדיק, שלא יבואו לְרֵאות שם לפניו.

והרבה מבני ישראל, ראו כן בחלום. אנשים רבים חלמו על כך, אמרו להם בחלום כי זאת היא הסיבה למחלות. ואעפ"י שהחלומות שוא ידברו, שאני הכא שרבים חלמו זאת. וגם את"ל שזה מהרהורי ליבם, חזי עכ"פ לאצטרופי לטענה הקודמת.

ועמד הרב מוהר"ר יהודה קצין זצ"ל, שהיה זקן ורב יותר ממהרש"ל, והכריחו לבטל זאת ההסכמה. מהר"ר יהודה קצין, שהיה כמדומני אז ראש בית הדין שם, והוא היה זקן יותר ממהר"ש לניאדו, וגם יותר חשוב ממנו, הוא אמר לו לבטל את החרם. אין כאן חרם, אין כאן הסכמה. הכריח אותו לבטל זאת.

ועמדו והתירוהו. וחזרו בני ישראל למנהגם, לצאת כל שנה ושנה לחוג ולראות פני האדון עזרא ע"ה.

אסכך, מהי המסקנא?

אומר האור ישרים כך, וע"כ אזהרה יתירה לכל חכמי ישראל הנמצאים שם באותו העת פיל זייריה (בביקור) – זייריה' היינו ביקור. נראה שיותר מדוייק היה צריך לכתוב פֶּאֶלְזֵאָרָה, למי שיודע – להזהיר את העם הנמצאים שם, לבלתי יחטאו בחילול שבת. ועיניהם יהיו תמיד עליהם בדבר הזה, ובדברים אחרים הנולדים שם.

בסדר, אי אפשר לבטל לגמרי את העניין, שלא לבקר שם. אבל תשימו לב, שלא יהיה חילול שבת, ושלא יהיו ח"ו דברים אחרים, מכשולים שעלולים להיות נולדים שם.

*

כל עובר ישום וישרוק. איך אפשר להבין את הסיפור הזה? כיצד יכול להיות, שבגלל שעזרא הסופר היה שם וכו', הוא התיר את הדבר? מה עם כל העבירות שיצאו מכך?

בכל אופן, רואים כאן כפי שאמרנו, 'מדה כנגד מדה'. למה דוקא חלאים? כך הנני מבין.

זהו דבר אחד.

ומלבד זה, הוא מקום אויר טוב מאד, וכולו גנות ופרדסים, ורוב ההולכים שם הוא לרעות את עצמם לְטַיִל ואוכלים ושותים – שמה 'מתפרקים' – ובאין לידי שְכרוּת, שהמקום גורם להם לשתות שכר הרבה, וביני ביני פרצה קוראה לגנב, ויהיה שחוק וקלות ראש, ובאים ח"ו לפעמים לידי עבירות חמורות. רחמנא ליצלן.

וההפסד היוצא משם בהליכה זאת, יותר מהריות.

והיה מן הראוי לבטל מנהג זה מבני ישראל, שלא ילכו כל שנה לשם. ואם תאמר, א"כ מה לעשות? על כך הוא עונה, אלא ישלחו להתם הנדרים והנדבות לכבוד הצדיק ולכבוד בית הכנסת אשר שם. לא צריך בכלל ללכת. אל תלכו בעצמכם. כי אם הולכים, ישנו חילול שבת, ועבירות חמורות רח"ל. תשלחו שליח, תעשו איזה סידור וכו', מבלי ללכת בעצמכם לשם. כי 'על הדרך', ישנם גם טיולים וחינגאות ושמחות גרועות רח"ל.

והוא ממשיך וכותב, וכבר ראיתי בימי חרפי, כשהייתי עשר שנים, שעמד מוה"ר מהר"ש לאניאדו ז"ל מחמת כל הסיבות הנז"ל, והכריז בהסכמה חמורה על כל בני ישראל, שלא לצאת עוד שם.

מהר"ש לניאדו עשה חרם, על מי שהולך לשם. אז בזמנם, היה שלטון של־תורה. מה שהרבנים אמרו – אם הרב אמר לא ללכת – זהו. לא הולכים. 'הכריז בהסכמה חמורה'.

הערה מהקהל: הוא גזר שלא ילכו לשם כלל, גם לא בשב"ק?

תשובת מרן שליט"א: אכן. גם לא בשבת. כלום. כי כנראה, אם כבר הולכים לשם, מנצלים זאת 'על הדרך'. מי שהולך, איננו הולך רק לכך.

ואמרו, שבאותה שנה שהכריז וביטל עלייתם, נעשה חלאים רבים באר"ץ הלזו. בארם צובא, נהיו מחלות.

והיו הכל אומרים, שכל זאת בעבור שבטלו לצאת. למה פתאום ישנן כאלה מחלות קשות,

הרי מי שהיה חולה, הלך לאותו בית הכנסת, אשתו או אמו. ע"כ כעת באו עליהם חלאים, שאין להם תרופה. רק אם יבואו, הם יתרפאו. כיצד יכול להיות, שמן השמים כביכול עשו כך. רואים מדה כנגד מדה, בגלל שלא באו לביהכ"נ של אותו צדיק, עזרא הסופר, באו עליהם מחלות. אבל לכאורה, הדבר נשמע תמוה מאד.

חיפשתי קצת, ומן השמים נזדמן לי לראות, כי מהר"ר יהודה קצין בעצמו – מה שהביא בספר אהל ישרים בשמו בע"פ – כתב זאת בספרו מחנה יהודה [ח"א דף ל"א]. הוא מדבר על כך שם בקיצור, אגב תשובה אחרת, האם לגבי כל דבר הרוב כופה על המיעוט וכו'.

הוא מזכיר זאת בקצרה, בזה"ל, זה שנתיים ימים עשינו הסכמה, שלא יכנס המשודך לבית המשודכת. שלא תהיה ח"ו בעיא של צניעות, ייחוד וכו'. עשו החלטה, שהם לא נכנסים.

וגם עשינו הסכמה אחרת, שלא ילכו הנשים והבחורים לכפר אחד הנקרא תידיף, לבית הכנסת של אדונינו עזרא הסופר זיע"א.

דרך אגב, שלא יהיה בלבול. זהו בית הכנסת של עזרא, לא הקבר שלו. ראיתי ספרים האומרים, כי גם קברו של עזרא נמצא שם. אבל, ידוע כי הקבר שלו הוא בעיר בְּצָרָה, שהיא בארץ עיראק. אבל בית הכנסת שבו עזרא הסופר היה, מה שמדובר כאן, הוא בארץ סוריא, עליד ארם צובא. אלו שני דברים שונים.

בכל אופן, כך הוא אומר, שהם עשו שתי ההסכמות. האחת לגבי משודכים, והשנייה שלא ללכת לכפר תידיף.

ואחר כך, בקרב ימים מעטים, התרנוהו בפומבי, ביום הושענא רבה. יען כי ראה ראינו, כי רבים עברו ונענשו, ולא היו רוב הציבור יכולים לעמוד בהם. וגם כי ראינו, שמיום שהסכמו שלא ילכו הנשים למקום אדונינו עזרא הסופר זיע"א, שבת עובר אורח, והיה המקום שם. המקום הזה נהיה שממה, אף אחד לא בא לשם. ורעב של מהומה בא לעולם.

ותלינו, שחטא זה גרם, והתרנוהו בפומבי וכנודע. 'תלו' שזו הסיבה, מדה כנגד מדה. הדברים סתומים וחתומים. איך יכולים להיות דברים כאלה?

*

והנה מפליא עוד יותר, שמצינו דבר הדומה לכך, לגבי הילולת הצדיק רבי שמעון בר יוחאי, על קברו במירון. אינני יודע כיצד הדבר בזמנינו, האם הוא מסודר מכל הבחינות, אבל תמיד ישנן בעיות של פריצות, אבל היו כבר הרבה פעמים, שרצו מפני כן לבטל את ההילולא שם.

ישנו בזה דבר הפלא ופלא, אשר הבאתי בס"ד בשו"ת עולת יצחק [חלק ג' סימן קנ"ה, דף שני"א]. הערה מהקהל [הרב שאול יצ"ו]: הרב כבר הביא זאת בשערי יצחק [מוצש"ק בשלח התשע"ה].

תגובת מרן שליט"א: יכול להיות. אם אתם זוכרים, אזי אדלג על כך. [אך כנראה רק בני הרב שאול הי"ו זוכר זאת, כי הוא מלקט מהשיעורים חידושים מיוחדים להדפיסם בחוברות 'משכן שילה'].

כך הבאתי שם, ומעשה זה הובא בספר תולדות האר"י (ירושלם ה'תשכ"ז) דף רי"ט מתוך כת"י תימני וזולתו בזה"ל. לפי מה שאני זוכר, נראה לי – לפי צילום הכת"י שהביאו שם – כי זהו כתי"ק של מהר"ן, סבו של מהר"ן. לפי איך שאני מכיר את כתי"ק מן הספר פרי צדיק, נראה כי זהו אותו סגנון הכתב.

יום אחד והם לומדים – האר"י ותלמידיו עסקו יחד בתורה – אמר הרב [האר"ן] לחברים, תדעו שהרבנים נתקבצו במעמד ורוצים לבטל הילולא דרשב"י. ישנה כעת אסיפה של רבנים – זהו מרן הבית יוסף, שהיה בעיר צפת – ומתכוונים להוציא פסק דין, שאסור ללכת להילולא. נראה שהאר"י ידע זאת ברוחקדשו, שבעת ההיא ממש מתקיים דיון אצל מרן הב"י ובית דינו.

בְּאֵמֹר [אין הכוונה לפרשת אמור, כי ההילולא שהיא ביום ל"ג היא זמן רב אחרי קריאת פרשה זו. אלא הכוונה שהם "אומרים" נימוק לרצונם

והשיב להם, האמת עמכם. אתם צודקים. אכן ישנם מכשולים. ומהנעשה שהרשב"י מרוצה בזה [נראה לענ"ד הכוונה דאעפ"י שיש קצת נזק, מכל־מקום סוף סוף התועלת מרובה יותר, כי רובם ככולם מתחזקת אמונתם על־ידי כך. שוב מצאתי בס"ד לכך שני טעמים מרווחים, והעליתים בנפלאות מתורתך פרשת נצבים על פסוק לנו ולבנינו עד עולם מִד"ה אבל. יב"ן, וכמה שנים שנוהגים כן, וחס ושלוש יקפיד עלינו, ויבא הנגף בעם.

אבל אני אומר לכם דבר, אם תאמינו לי, שבאלו הימים במירון לאיש עֲרֵבוֹת, אלא החוטא ימות לבדו [דהיינו אע"ג דקיימא לן כל ישראל ערבים זה בזה כדאיתא בשבועות דף ט"ל סוף ע"א, מכל־מקום בנדון דידן אין לכם לחשוש שייענשו הצדיקים בכלל החוטאים שם, כי בנדון דידן אין ערבות].

שמעתם? זהו דבר חידוש. כעת, מתחילים קצת להבין פה משהו.

ישנו כלל, 'כל ישראל ערבים זה לזה'. כמו שהיה אצל עכן, שאחרים נפלו בגלל זה. אמר להם האר"י, אם כעת אתם רוצים לבטל את ההילולא, מחשש כי בסופו של דבר כל כלל ישראל יסבול, בגלל החטאים האלה. ע"כ אני אומר לכם, תדעו לכם, במירון אין ערבות. מי שאינו בסדר, הוא זה שיקבל את העונש, אולם האחרים לא ייענשו. אינני יודע האם אתם מאמינים לי, אבל אני אומר לכם כי בנ"ד זהו הכלל, 'החוטא ימות לבדו'.

ואז בשמעם דבריו, נמנו וגמרו לבטל הסכמה זו ונתבטלה עכ"ל. אמרו לו, בסדר, אם הדבר כך, הם קיבלו זאת.

שוב הפעם, ישנה כאן קצת הארה. אבל לכאורה, מה קרה פה, שפתאום אין ערבות במירון? מה נשתנה?

זהו משהו הדומה, למה שהבאנו לעיל, לגבי עזרא הסופר, כי הוא רוצה שיבואו אליו, למרות שישנם מכשולים.

שאלה מהקהל: לא מדובר על נסתרות? תשובת מרן שליט"א: הַנְּסֻתָּרֹת לִיֵּי אֱלֹהֵינוּ [דברים כ"ט, כ"ח]. גם על זה יש ערבות. אבל

לבטל, מפני הסיבה דלקמן בסמוך. יב"ן] שלא ילכו נשים מקושטות למירון. ואם ילכו [אפילו] בבגדי חול, לא ילינו [נ"א לא ילכו] שם זולת זקנות. ואם ככה יעשו [שתתבטל ההילולא על־ידי זה. יב"ן] חס ושלוש תבוא מגפה גדולה, ותכלה רעים וטובים. אוי ואבוי.

והשיב הרח"ו, ולמה מר לא יודיע להם הדבר להציל את ישראל. תלמידו מהר"ח ויטאל אמר לאר"י ז"ל, וכי הרב לא רוצה להציל את עם ישראל? מדוע הרב לא הולך להגיד לו זאת? אמר לו הרב, אינם מאמינים בי. הם לא ישמעו לי. [כי אז עוד לא יצא טבעו של רבינו האר"י בעולם. יב"ן].

כאשר האר"י הגיע ממצרים לעיר צפת, לא הכירו אותו בכלל. עוד לא שמעו עלו בכלל. היתה לו רק קבוצה קטנה של תלמידים. רק אחר כך, יותר מאוחר, כאשר בסופו של דבר מרן הבית יוסף והאר"י עשו שידוך ביחד, הבן והבת שלהם, אז כאשר הב"י שמע מה שהאר"י דורש, חזר לביתו בהתפעלות עצומה. אמר לבני ביתו, דברים כאלה, רק נביאים יכולים להגיד. אבל הב"י הוסיף ואמר, כי נראה לו שהוא לא יאריך ימים, הוא ימות בקיצור ימים, כי לא מתאים שתישאר נשמה כזאת גדולה בעולם. בשלב הראשון, לא הכירו את גדולתו של האר"י, כי הוא לא גילה את עצמו, רק מי שהתקרב אליו.

אמר הרח"ו, אני אלך ואודיע להם. אמר לו, לך.

הלך שם והודיע להם. מהם לא האמינו, ומהם אמרו יבוא הרב פה ונראה דבריו. תביא את האר"י לפה, אנחנו רוצים לשמוע זאת ממנו בעצמו, ונברר.

ושלחו אחריו ובא, ודיברו עמו כי מה שהם רוצים לעשות כן – אמרו לו, תשמע, אנחנו לא מבטלים זאת סתם – לפי שבימים ההם יש שמחות וגילות ורננות במאכל ומשתה. ואם מידי עבירה יצאנו, מידי הרהור לא יצאנו [כדאשכחן בכגון דא בשבת דף ס"ד ע"א. יב"ן] ואין ראוי במקום הקדוש הזה לעשותו. בהילולת רשב"י, ישנם דברים לא ראויים.

אנחנו ננסה, מה שאנו מסוגלים קצת, כדי שיהיה 'נגלות'.

אינני זוכר, מה דיברתי בזמנו בשיעור, אבל בספר נפלאות מתורתך, הבאתי על כך בס"ד חמשה תירוצים, להבין למה אין ערבות במירוץ? מה בעצם מסתתר מאחורי הדבר הזה? ישנם חמשה תירוצים, ומתוכם לענייננו – לגבי עזרא הסופר – מתאימים רק שניים. על כן, אגיד לכם את השניים הללו.

בתשובה לשאלה מהקהל: מה שברצוני להסביר הוא, איך יכול להיות שרשב"י מרוצה מכך? ממה הוא מרוצה? ואיך גם עזרא הסופר מרוצה מזה?

לגבי רשב"י, ישנן כמה תשובות, שלא ניכנס אליהן כעת, אלא נאמר את מה שמתאים לגבי ענייננו כאן.

מצד אחד, הר"א ענתיבי כותב, כי הנזק הוא יותר מן התועלת. יכול להיות, שבפרט הזה הוא לא צדק. אולי חיצונית, כך הדבר נראה. אבל צריכים לדעת, כי מובא בספרים, שכאשר האנשים רואים נסים ונפלאות, אין לך חיוק באמונה יותר גדול מזה. אם אנשים באים לקבר של צדיק, ילדים חולים וכו', והם מתרפאים, אזי נותנים שבח להקב"ה. גם מי שבא לקברו של רשב"י, הדבר מחזק אצלו את האמונה. זהו העניין, עם כל הקשיים והנסיונות שישנם. אם כן, התועלת היא הרבה יותר מן הנזק.

מצד שני, מה עם כך, שסוף סוף ישנו חילול שבת? אלא מאי, אם נקח הכל בחשבון, בסך הכל הדבר הזה הוא יותר טוב.

אבל לגבי השאלה, הא גופא, איך להסביר זאת? על כך ישנה את התשובה השנייה. והיא, כי לפעמים חייבים לתת לסטרא אַחַרָּא, את החלק שלו.

אפשר להבין זאת, על פי כמה וכמה דברים. כמו אברהם אבינו, שנשמתו ירדה לעולם. כתוב בספרים הקדושים, למה הוא נולד לתרת, שהיה עובד עבודה זרה, ומפיץ אותה לרבים? וכתוב גם כן – אינני רוצה להיכנס כעת לפרטי הפרטים – שהעיבור היה בזמן של טומאה וכו'.

מסבירים בספרים הקדושים, כי נשמה כ"כ גבוהה, כמו של אברהם אבינו, כוחות הטומאה יילחמו כנגד כך, שהיא לא תרד לעולם. השטן לא יתן, שיהיה הדבר הזה. ואותו הדבר לגבי דוד המלך, אשר בא לעולם ג"כ בצורה לא הכי מכובדת, ישי אביו ששחרר את שפחתו וכו' עניין ארוך וידוע. וגם איך שזה התחיל עם כל העניין שהיה עם יהודה ותמר.

הקב"ה מוריד לעולם דברים גדולים, והוא מסתיר אותם מכוחות הטומאה, כיון שהדבר כזה גדול וקדוש, חייב שיהיה משהו לסטרא אחרא, כמו שזורקים לכלב עצם. אולי ניקח את הדוגמא, של שער לעזאזל, כפי שכתוב בתורה. למה צריך לתת שער לעזאזל, ביום הכיפורים? התשובה היא, כדי לפייס את הסטרא אחרא. זאת דוגמא הכי טובה. נותנים שוחד לס"מ, שלא יבטל את התפילות של עם ישראל.

כך כתוב בפרקי דר"א, ובספר הזוה"ק הדבר מבואר באריכות. גם רבינו בחיי כותב כך (בפרשת אחרי מות), כי כאשר נתן לו זביחה זו, כמי שמשליך פרוסה לכלב כדי שלא ינשכנו, אז יעלה קרבנו דרך סלולה לַשֵּׁם המיוחד בלי קטרוג.

א"כ מובן, כי כיון שהעניין הזה של הילולת רשב"י, וכן שם לגבי העניין של עזרא הסופר, זהו דבר אשר כ"כ מחזק ומקדש ומטהר את עם ישראל, ומחזק את האמונה שלהם, וכך ממשיכים בדורות הבאים, אזי חייב שיהיה משהו קצת שלילי, כי רק בצורה כזאת ישנה אפשרות שהסטרא אחרא – השטן – לא יזיקן ולא יפריעו לכך. בכך הבננו קצת את הנושא. **שאלה מהקהל**: מה הדבר קשור לערבות? לכן אין ערבות?

תשובת מרן שליט"א: בגלל העניין הזה, האחרים אינם נענשים, כיון שהם לא אשמים בדבר הזה. זהו דבר שנעשה מן השמים, זה איננו דבר שאנחנו היינו אמורים לבטלו.

טוב שהזכרת לי זאת, כי ישנם כאלה האומרים – אבל זהו תירוץ רק לגבי העניין של רשב"י – כי רשב"י סובר שאין ערבות בכלל. כפי

בביאור הלכה סוף סימן פ"ג. מכתבי הרב ח"ח מכתב כ"ג [עמ' נח ד"ה וע"כ בימיו] מבאר ע"פ מדת מדה כנגד מדה על מה יצא הקצף בכמה וכמה פורענויות שפקדו את דורם. ושם בחלק דוגמא מדרכי אבי זצ"ל [אותו סו עמ' ל"ז] וז"ל, ובעניני מדה כנגד מדה היו לו סיפורים מפליאים מה שראה בעיניו, ואף שלפעמים ארכו הימים, אבל הגמול בא, וממש כאשר עשה כן נגמל לו. דהיינו, החפץ חיים הראה על הרבה דברים, לגבי אנשים אשר עשו עוולות בזמנו, ומה שעשו לבסוף ככה נעשה להם. נענשו מדה כנגד מדה ממש.

והביא כמה דוגמאות מהידועים לנו, וא"א לפרוט אותם מפני כבוד החיים. ישנם אנשים שהם עדיין חיים, על כן הוא לא רצה להגיד את הדברים בשטח, אבל אלו דברים אשר הוכחו. ולגבי בית בריסק, עיין עובדות והנהגות לבית בריסק [ח"ב עמ' של"ט] שתלה את הייסורים שלו במדה כנגד מדה.

מרן כתב שם בד"ה הוא רמז:

הוא (הגר"ש וולבה) רמז לאותו אדם, כי אם הוא יתבונן בכך, ויתקן את העון, אזי הוא לא יצטרך רפואות ולא כלום. כפי שנאמר, הַסֵּלַח לְכָל עֲוֹנָי, הֲרִפָּא לְכָל תַּחֲלָאִיכִי וְתַהֲלִים ק"ג, ג"ז. אבל אם תתעקש, ולא תעשה כך, אלא תרצה לעשות ניתוח, אזי תעשה גם ניתוח רוחני ע"כ.

מובן מדברי מרן שהדיבורים הללו היו לפני שהתלמיד עשה את הניתוח. אבל לאמיתו של דבר, הם היו לאחר הניתוח, כדמוכח מגוף המכתב לעיל מיניה. וזה מפני ששגיתי בהביאי רק חלק מהמכתב.

מ"מ יסוד דברי מרן, שאם יתקן את העון אז הוא לא יצטרך רפואות, עינא דשפיר חזי לי דכ"כ הגר"ח מולאזין בספר כתר ראש [הלי תפילה אות כ"א נוסח ריז"ס] בזה"ל: בדוק ומנוסה אם מכוונים המדה כנגד מדה ומתוודים, מוכרחים לסור היסורים, ואז טוב לו.

וכע"ז סיפר הרב שמריהו גריינמן זצ"ל [שימוש חכמים עמ' צ"ז] על הנצי"ב מולאזין, שפעם הלך לרופא לברר מה יש לו, והרופא בדקו ונתן לו

שרשב"י אומר במסכת מגילה [דף יב.], 'אם כן שבשושן ייהרגו, שבכל העולם כולו לא ייהרגו'. לכאורה, מה הפירוש? למה 'שבכל העולם לא ייהרגו'? הרי ישנה ערבות? כנראה התשובה היא, כי רשב"י סובר שאין ערבות. בכל אופן בדורות הללו.

אמנם ההלכה אינה כרשב"י, אבל בהילולא שלו פוסקים כמותו. זה יכול להיות תירוץ, אבל הוא לא יעזור לנו בעניין עזרא הסופר. כפי שאמרתי לכם, יש לי בזה עוד תירוצים נוספים, אשר אינם מתאימים לענייננו.

השלמה לגבי כמה עניינים שהובאו בשיעור הקודם, לגבי מדה כנגד מדה, דעת גדולי ישראל ומסקנת מרן שליט"א.

נשלים בס"ד את העניין, של מדה כנגד מדה. ידידנו הרה"ג חיים לוי הי"ו, הוסיף דברים על מה שהבאתי משמו בשיעור הקודם. הוא ב"ה מקיף את העניין, מזוויות נוספות, חוץ ממה שדיברנו. זהו נושא ארוך ורחב.

הוא כתב אלי כך, מרן כתב בשערי יצחק בראשית התשפ"ד [עמ' 10 בד"ה כך כתבת], כי כל אלה אשר אחזו כך, שבדורות שלנו אין לחפש מדה כנגד מדה וכו', לא נראה לי שכולם מסכימים לזה, כגון הח"ח, והגר"ח מבריסק. צריכים לבדוק זאת. כי מספריהם, לכאורה נראה אחרת.

בשיעור הקודם אמרתי, כי נראה – כך הבאתי בשם הגר"י סלנטר, והסבא מקלם, והחזון אי"ש – שבדורות שלנו, אין מדה כנגד מדה. אנחנו לא יכולים לדעת, מה ה'מדה כנגד מדה'. ואמרתי אז, שנראה לי – ראשית – כי הסוב' כך, אלו רק ליטאים. וגם, לא כולם. כי בריסק, והחפץ חיים, נראה לי שאינם מסכימים. וברוך ה', הרב חיים ישב על כך, והוא מוכיח את הדבר. ב"ה, הוא 'נפק דק ואשכח'.

ברור מהרבה ספרים וסיפורים, שדעת החפץ חיים, שיש להשתדל להבין הנהגת השי"ת מדה כנגד מדה גם בימיו. אמנם נלאיתי מלהזכיר את כולם, ואיני יוכל לפרטם כי רבים הם.

אולם 'הציבי לך ציונים' כתיב, יעויין במקורות הבאות:

תרופה, אך הנצי"ב לא לקחה. ואמר, שכל מה שהלך לרופא הוא משום שרצה לברר באיזה אבר הוא חולה, וממילא ידע על איזו עבירה עליו לעשות תשובה.

כעת, לגבי השאלה האם לחלק בין יחיד לרבים?

הוא כותב כך, מרן כתב שם עמ' 12 בד"ה שאלה מהקהל: לכאורה יש לחלק בין יחיד לרבים?

ברצוני לחדש – תשמעו דבר הפלא ופלא – שהחזו"א, שהוא בעל השיטה שסובר שבדורות הללו אין לחפש בדרך מדה כנגד מדה, הרי איהו גופיה פירש כן את הנהגת השי"ת בשואה – הגם שהיה נוגע לרבים. עיין ספר מעשה איש [ח"ה עמ' קכ"ח].

יישר כוחו. כדאי לדעת את הדבר הזה, גם בלי קשר אל הנושא דלעיל.

בספר מעשה אי"ש – תולדות החזו"א איש וחלק חמישי דף קכ"ח מובא כך, סיפר לי איש נאמן, שנכנס להחזו"א זצ"ל יהודי שניצל מהמחנות באושוויץ – אחד שזכה וניצל מן המחנות בשואה – ואמר לו, "יש לי קושיא חמורה. ראיתי כמו עיני איך שנשרפו אלפים ורבבות מישראל, איך יתכן דבר כזה?" הרב, מה הפשט פה?

ענה לו החזו"א, "אמאי אינך שואל, היאך לקח נבוכדנאצר הכח להחריב את בית המקדש, ולהגלות את כלל ישראל מארצנו?"

והשיב לו החזו"א, שהגזירה כבר יצאה קודם לכן בבי"ד של מעלה, ולכן היה להם כח לעשות מעשים כאלו.

חזר היהודי ושאל, "אבל מה עם אלפים יונקי שדים שלא חטאו וגמולי חלב שלא פשעו, איזה כח היה להם לשרפם?" בשלמא הם, חטאו. אבל ילדים? ילדים נשרפו במחנות. רח"ל. ילדים.

תשמעו את תשובת החזו"א.

ענהו החזו"א, כשהתחילו בתי ספר "תרבות" בפולין, שמעתי בעצמי כמה וכמה פעמים מהחפץ חיים בשעה שהזכיר זאת באסיפות, שכינה אותם בשם "מולך".

והסביר הח"ת, "מדוע אני קורא אותם 'מולך'?" משום שאצל הע"ז של-מולך, היו רגילין לשרוף גופי ישראל". לכן הדבר נקרא, 'תופת'. היו עושים שם תופים, כדי שההורים לא ישמעו את בכי התינוקות, אשר היו שורפים אותם למולך, שלא ירחמו עליהם ויתחרטו.

"ובבתי ספר 'תרבות', שורפים נשמות ישראל". לצערינו, בתקופת השואה, רבים פרקו עול. הילדים גדלו ולמדו בחינוך חילוני וכו'.

ובזה המשיך החזו"א את תשובתו, "כיון ששם שרפו נשמות ישראל, ממילא עי"ז ניתן כח לסט"א לשרוף את גופי ילדי ישראל במדה כנגד מדה.

וכשם שמצינו אצל המצרים, שכתוב [נשמות י"ח, י"א] כִּי בְּדַבַּר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם, דהיינו הנהגת מדה כנגד מדה. וכיון שהמצרים הטביעו ילדי ישראל, קיבלו ענשם באותה המדה, והם טבעו בים סוף. כך גם כאן, כיון שאלפים מילדי ישראל מבתים חרדיים בוילנא ובשאר המקומות, נמסרו ללמוד בבתי ספר שהם בבחינת 'מולך', חלקם ברצון וחלקם באונס, ונחשב הדבר לשריפת נשמה וגוף קיים.

לכן, אמר החזו"א איש, נתקיים באושוויץ מדה כנגד מדה, של שריפת הגוף והנשמה קיים.

אבל האמת היא – סיים החזו"א איש – שרשב"ש"ע ינקום בהם עבור זה. כמו שמצינו במצרים, דאף שנגזר על ישראל, וְעַבְדֹּם וְעַנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה [בראשית ט"ו, י"ג], בכ"ז לקו המצרים במצרים ועל הים, כמו דאיתא בפ' האזינו, כִּי צֹרֵם מִכָּרֶם וַיִּיָּצֵי הַסְּגִיָּרָה וּדְבָרִים ל"ב, ל"ג. ועם כל זה, כתיב אח"כ [שם ל"ב, ל"ה-ל"ט] לִי נֶקֶם וְשָׁלֵם, לְעֵת תִּמּוֹט רַגְלָם. כִּי קָרוֹב יוֹם אֲיֹדֶם, וְחַשׁ עֲתֹדֹת לָמוֹ. כִּי יִדְרִין יִיָּצֵי עַמּוֹ, וְעַל עֲבָדָיו יִתְנַחֵם. ובזמן הנקמה כולם יראו, כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא, וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי. אֲנִי אֲמִית וְאֵתְחִיָּה, מִחֲצָתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא.

הפלא ופלא.

א"כ רואים מהחזו"א, כי ישנה מדה כנגד מדה. לכאורה, רואים שישנם כאן שני קצוות. רואים סתירות גם בדעתו, מיניה וביה.

טעות, לכתוב גאות. מי שכותב כך, זהו מתוך חוסר ידיעה.

*

בכל אופן, ישנה כאן מחלוקת. לכאורה, לפי רבי האיי גאון, הוא מחשיב את הסוכה כמו בית הכנסת, ואסור לעשות דרך לבית.

האמת היא, כי אבותינו בארץ תימן, לא נכנסו לסוכה – חוץ מכבודכם – עם מנעלים. כפי שלבית הכנסת, לא היו נכנסים שם עם מנעלים. אמנם אין הלכה כזאת, זאת כעין מדת חסידות, אבל כולם נהגו בכך. לא רק חסידים. אף אחד, לא היה נכנס עם מנעלים לסוכה. כמו בבית הכנסת. כפי שהיה נהוג שם, כי למקומות חשובים לא היו נכנסים עם מנעלים.

*

נחזור לענייננו, לגבי מדה כנגד מדה. כיצד להסביר את כל הסתירות, שישנן בנושא הזה? ומקודם הבאנו עוד, כי מצד אחד החזו"א אומר, כי בזמנינו איננו יודעים, והנה הוא בעצמו מסביר זאת כך.

חושבני, שהדבר תלוי. לפעמים, ה'מדה כנגד מדה', הינו ברור כשמש. דהיינו, זה לא שמחפשים ומתאמצים, עד שמוצאים את הסיבה, שכנראה העונש בא בגלל דבר זה, משא"כ כאשר הקשר אינו ברור.

זאת אולי תשובה כללית, לגבי כל העניין הזה. כגון מה שהבאנו לעיל, כי שריפת ילדי ישראל, היא בגלל ששרפו את נשמותיהם, זהו דבר הנראה הכי מתקבל על הדעת, להסביר כי זאת מדה כנגד מדה.

אותו הדבר, גם לגבי הרש"ז מקלם. הבאתי בשיעור הקודם, שהוא אמר על עצמו, כי הוא סבל משתי מחלות, בלב והמערכת העיכול, בגלל שלא הלך 'במדת התורה'.

הוא בעצמו מסביר זאת, בספרו חכמה ומוסר ודף של"ב, וז"ל, על כיוצא בזה נאמר [קהלת ז', ט"ז] אַל תְּהִי צְדִיק הַרְבֵּה, וּבַפְּסוּק י"ז נאמר אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה וְגו' פִּי יֵרָא אֱלֹהִים יֵצֵא אֶת פִּלְמֵם. הרי כי לכוון המדה עפ"י התורה, צריך להיות ירא ה'. ואם לא, יכשל בזה או בזה.

לא אכנס לכך כעת, יותר בעמקות, כיון שהנני רואה כי הזמן קצר, אולם בל"נ נסביר זאת יותר בשיעור נוסף.

בכל אופן, הרש"ז כותב על עצמו – תראו איזו בדיקה עצמית, נוקבת עד חדרי הלב, איך הוא מוכיח את עצמו – בזה"ל, ועל זה לבי עלי דוי תמיד, כי מי יכוון המדה כחוט השערה, ולא ילקה בחסר ויתר. אהה! אהה!

יראת שמים אין בי, בעו"ה, מי ימדוד מדות חתורה, שלא ילקה בחסר ויתר, אשר שני הצדדין מסוכנים מאד, ודוקא ירא ה' יצא את כולם.

והנה אני הדל בדעה, ומתגאה במאה. דהיינו, הגאווה שלי פי מאה ממה שאני.

אני רואה בי מדה, כנגד מדה ממש 'בחוש'.

כאשר רואים את הקשר 'בחוש', אם הוא מבין שדבר זה הוא כנגד זה, בזאת כן אפשר להגיד 'מדה כנגד מדה'. משא"כ לגבי דברים, אשר רק תולים, שהדבר הזה הוא בגלל זה, ומסבירים סברות ודברים דקים. לדוגמא, להגיד 'תכף' – 'כתף', או 'דבר' – 'דיבור', אלו דברים שאיננו יכולים להגיד. אם כתוב בספרים, כתוב. אבל קישורים כאלה רחוקים, שאינם מחייבים, אצלינו הדבר אינו משמעותי. אולם דברים שרואים כי זאת הסיבה, אם הדבר מתקבל מאד על הדעת, אזי בודאי שאפשר לתלות ב'מדה כנגד מדה'. אבל בכל אופן, לא בהחלטיות, כיון שאנחנו לא יכולים לומר זאת בצורה ברורה.

ישנם עוד דברים שרציתי לומר בעניין זה, אבל הזמן קצר והמלאכה מרובה. ובלנ"ד נשלים ונרחיב בשיעור נוסף.

אבל עכ"פ יתכן כי דבר זה, מיישב את כל הסתירות והתמיהות לגבי הנושא הזה.

בעניין אמירת הפסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו', בזמן אזעקת אמת.

חילקנו כאן לציבור, את הדף עם הפסוק [ישעיהו נ"ד, י"ז] כָּל כְּלֵי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְגו'. חשוב מאד שזה יהיה בכיס, מי שאינו זוכר את הפסוק כפי שהוא. עדיף שעורך השיעור ידפיס זאת גם

בחוברת [עמ' 22], עם מסגרת. כמרכן ה'מי שבירך', שהבאנו בתחילת השיעור. בכדי לפרסם זאת. שהאנשים יוכלו להשתמש בכך. והשם ברוך הוא, ישמור עמו ונחלתו. שועתנו תעלה לשמי מרומים, אל מלך יושב על כסא רחמים.

מה לומר בזמן אזעקת אמת?

בשם מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א נמסר, שבזמן אזעקת אמת יש לומר פסוק זה שלוש פעמים.

כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-לְשׁוֹן
תִּקְוִים-אֶתְךָ לְמִשְׁפָּט * תִּרְשִׁיעֵי זֹאת נַחֲלַת
עַבְדֵי יי וְצַדִּיקְתֶּם מֵאֵתִי נֶאֱמַר-יֵי (ישעיה נ"ד, י"ז)

* תרשיעי פירושו, תחייבי אותם במשפט, שהגויים יצאו חייבים, ועם ישראל יצאו זכאים, כמבואר במפרשים.

יו"ל ע"י "אור ההלכה" 02-6420535

מי שבירך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, [משה ואהרן ודוד ושלמה, וכל הקהילות הקדושות והטהורות], הוא יברך וישמור ויעזור ויגן ויושיע לכל אחינו בית ישראל, העומדים במערכה מול שונאי ישראל, בעבור שכל הקהל מברכים אותם ומתפללים בעדם.

בשכר זה הקב"ה ישמרם ויצילם מכל רע, ויְדַבֵּר עִמָּם תַּחַת, ורדפו מהם חמשה מאה ומאה מהם רבבה ירדופו, ובכל אשר יפנו יצליחו, ונפלו אויבינו לפניהם לחרב, וישובו לשלום לאהליהם. להחלימם, לרפאותם, להחזיקם ולהחיותם. וישלח להם רפואה שלמה מן השמים לכל איבריהם וגידיהם בתוך שאר חולי ישראל, רפואת הנפש ורפואת הגוף, השתא בעגלא ובזמן קריב (ונאמר) [ואמרו] אמן. ומי מהם שנפל בשבי, הקב"ה ימלא רחמים עליהם, ויִתְּנֵם לרחמים לפני שוביהם, ויוציא ממסגר אֶסִיר, ויקרא לשבויים דרור ולאסורים יפקח קוח. וישיבם לבתיהם בשלום במהרה, [ואמרו] אמן.